

ריבוןה של תורה

כתובת המערכת: מודיעין עילית, חסילת יוסף 3/10. טל' 08-9744220 © דוא"ל לתגובות ורשימת תפוצה: rg5740@gmail.com

ל"ו פתרי תם נחנט

יוסף את עבדיו הרופאים לחנוט את אביו-- החנטה היא הוצאת המוח והלב והכבד, וכן המעיים והמררות, מתוך הגוף. ומשחו הגוף מבית ומחוץ בשמן אפרסמון, וימלא הקרביים מבית ומחוץ במיני בשמים המייבשים לחלוות הגוף. וצריך בכל יום להחליף הבשמים. ובתוך ימים ישאר הגוף יבש וקשה על מתכונתו מבלי שינוי אבר מאיבריו, ונראה המת כאילו הוא ישן, ולא יתעפש ולא יסריח ולא יתרחקו ממנו בני אדם. [וכ"ה בתוי"ט בפסחים פ"ד מ"ט]. אולם **בזה"ק** בפרשתנו מצינו שענין החניטה הוא משיחה חיצונית של הגוף או הטבור, שע"י זה נכנס השמן למעיים, ומקיים את הגוף ומונע ריקבון.

וביאר **המהר"ם חגיז בספר לקט הקמח** (על המשניות, פסחים סוף פ"ה, ה"ד בלקוטים על המשניות) שאין זו מחלוקת, אלא שדברי הזוה"ק מוסבים רק על חניטתו של יעקב ולא על חניטת המלכים, כי חלילה לא פתחו את בטן יעקב ולא הוציאו את בני מעיו, אלא דרך טבורו הכניסו את שמן האפרסמון. שלאחר מיתה נסתם הפה ונפתח הטבור כמו שהיה האדם במעי אמו, ולשם הכניסו הרופאים האפרסמון. וצורת החניטה הזו של משיחה חיצונית בלא הוצאת האיברים הפנימיים לא היתה ידועה אלא לבני יעקב, ולכן אין רופאי אומות העולם יודעים לעשות כן למלכיהם.

אולם **בשו"ת חתם סופר** (ח"ב י"ד ס"י שלו) כתב שדברי **הלקט הקמח** דחוקים, שהרי כיון שנודע הדבר לרופאי יוסף, שעשו כן על פיו ליעקב, אי"כ מסתמא היו עושים כן אף לפרעה במיתתו, ולא היה הדבר נשכח כי היו עושים כן לכל מלכי הארץ. [ויש ליישב קושייה זו עפ"י **הספר חסידים** ס"ה תקל"ט, ויצו יוסף את עבדיו וגוי לחנוט את אביו- את עבדיו הצדיקים, כי ראוי לצדיק שלא יעסקו בו אלא הצדיקים. ומוכח שהמצריים לא עסקו בחניטת יעקב אלא רק עבדי יוסף הצדיקים, ויתכן שמשום כן לא נודע למצריים אופן החנטה המיוחד שנעשה ביעקב].

חניטת יעקב נשתנתה כשאר החניטות

ולכך פירש **החת"ס** (שם, ובספר יתרת משה) [וכיוון בדבריו לדברי **האלישיך והאורח"ח הקד'** בפרשתנו], שלפי האמת לא שייך כלל לחנוט מת ללא הוצאת האיברים הפנימיים, כי מה בצע לשפוך שמן אפרסמון לתוך גוף מלא קיא צואה, ולכן הכרח הוא להוציא את מעיו וקרביו. ורק אחד ומיוחד היה שנחנט שלא בדרך זו, והוא יעקב אבינו, וזאת משום שיעקב לא מת.

והיינו כפי שביאר **האלישיך**, שיוסף סבר שיעקב מת כדרך כל הארץ, ולכך צוה לחונטו באופן הרגיל של הוצאת האיברים הפנימיים. וזהו שנאמר "ויצו יוסף את עבדיו את הרופאים לחנוט את אביו", כי לכאורה שפת יתר הוא. אלא שבדרך כלל היו העבדים מוציאים תחילה את קרבי המת, ורק לאחר מכן היו הרופאים חונטים אותו. ויוסף צוה מתחילה את עבדיו ואת הרופאים לעשות ליעקב כדרך שאר המתים. ברם, בפועל לא נעשה הדבר כן, וכמו שנאמר "ויחנטו הרופאים את ישראל", ולא הזכירו **העבדים**, כי לבסוף הכיר יוסף ביעקב שלא מת ממש, ועל כן לא הניח לעבדיו לפותחו ולהוציא את קרביו, אלא רק צוה את הרופאים לחונטו. וזהו שנאמר "ויחנטו הרופאים את ישראל", כי כידוע תיבת 'את' באה לרבות, וכאן מרמזת היא לרבות שנחנט ישראל עם קרביו שלא כדרך המתים. [ויש להעיר, שדברי האלישיך אינם עולים בקנה אחד עם דברי הרמב"ן שיוסף והשבטים לא ידעו שיעקב לא מת]. וטעם הדבר שיוסף צוה לחנוט את יעקב, על אף שלא מת, הוא כדי שלא יחזיקוהו ויחשבוהו המצריים לאלוה ויעבדוהו, בראותם כי לא מת [כפי שחשש יעקב אבינו בעצמו כמבואר במדרש (ב"ר צ"ג, א)].

מן הדרשות המפורסמות והתמוהות ביותר היא אותה שדרש ר' יצחק בשם ר' יוחנן **במסכת תענית** (ה"ה) - "יעקב אבינו לא מת [פירש רש"י (ס"ט) שיעקב לא מת אלא חי לעולם], וכפי שתמה רב נחמן בשומעו דברים אלה- **וכי בכדי ספדו ספדניא וחנטו חנטיא וקברו קבריא**". כלומר, שהלא כבר נאמר בפרשתנו (פ"ב פ"ב) - "ויצו יוסף את עבדיו את הרופאים לחנוט את אביו, **ויחנטו הרופאים את ישראל**", וכן נאמר (שם, פ"ב ה') "ויבואו עד גורן האטד אשר בעבר הירדן, **ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד**", וכן (שם, פ"ב ג') "**ויקברו אותו** במערת שדה המכפלה", וא"כ מפורש בכתוב שיעקב נחנט ונקבר ונשארו עליו מספד כדרך שעושים להולכים לבית עולמם, וכיצד יתכן לומר שיעקב 'לא מת' וחי לעולם. ברם, ר' יצחק השיב 'מקרא אני דורש, שנא' (ורמיהו ל, י) "ואתה אל תירא עבדי יעקב וגוי", כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שְׁבָיִם--" מקיש הוא [יעקב] לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. כלומר, שבפסוק זה הוקש יעקב אבינו לזרעו, ללמד, כי כשם שזרעו יהיו חיים ולא מתים כשיגאלם הקב"ה מן הגלות, אף יעקב אבינו חי לעולם, ויגאל מן הגלות יחד עם זרעו.

ופירש רש"י, שאמנם היה יעקב בחיים, ולא מת כלל ועיקר, ומה שחנטוהו וספדוהו הוא משום שנדמה היה להם שמת. ולעתיד לבא יביאהו הקב"ה בגולה כדי לגאול את בניו לעיניו, וכפי שאירע ביציאת מצרים שנאמר בה (שמות י"ד, ט"א) "וירא ישראל את היד הגדולה", ודרשו חז"ל שהכוונה ליעקב אבינו שנקרא 'ישראל סבא' [ראה ב"ר (ס"ח, י"א) וכ"ה **בזה"ק** (ח"ג רס"ב)] אשר ראה את צאצאיו יוצאים ממצרים ביד רמה. [וכן נאמר במתן תורה (שמות י"ב, ב) "ויחן שם ישראל נגד ההר", ודרשו חז"ל (ראה רבינו בחי"ט) שהכוונה היא לישראל סבא].

בשעה שנתגלגלו עיניו של עשו על רגלי יעקב, פקח

יעקב את עיניו וחייך

ולאור זאת פירש רש"י בפרשתנו (פמ"ט פ"ט ל"ג), שהיות ויעקב לא מת לא הוזכרה בו לשון מיתה, אלא "ויגוע ויאסף אל עמיו" ותו לא. וכן פירשו **התוס' בתענית** (שם, ד"ה יעקב), והוסיפו, שכן מוכח מהמבואר **במסכת סוטה** (ג') בענינו של חושים בן דן. וביאר **המהרש"א** (ח"א), שכוונתם למה שמצינו בגמ' שם, שחושים בן דן היכה את עשו בראשו והרגו, ונתגלגלו עיניו של עשו על רגלי יעקב, ובאותה שעה פקח יעקב את עיניו וחייך, ונתקיימו בו דברי הכתוב (תהלים נ"ח, ג') "ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו". ולדעת התוס', פקחת עיני יעקב מעידה על כך שיעקב לא מת [וכ"ה בפירוש בעלי התוס' עה"ת].

והרמב"ן העיר על הדברים הללו, שהרי יעקב עצמו הזכיר פְּעִינֵנו לשון מיתה, וכמו שנאמר (בראשית מ"ח, כא) "הנה אנכי מת", וכיצד יתכן לומר שלא מת. **ופירש**, שיעקב לא ידע באותה שעה כי יזכה לכך שלא ימות [וכ"כ הזרע יצחק (תענית שם) שיעקב סבר שימות כדרך כל האדם, אבל כשהתורה העידה על מיתתו, העידה שלא היתה בו אלא גויעה], או שעל אף שידע זאת לא רצה לתת כבוד לשמו ולהזכיר מעלה עליונה זו שתקיים בו. **והוסיף עוד**, כי אף שנאמר (פ"ב פ"ב ט"ו) "ויראו אחי יוסף כי מת אביהם", צ"ל שבני יעקב לא ידעו זאת, כשם שיוסף והחונטים שנתעסקו בגופו הטהור של יעקב באותה שעה, לא השיגו זאת כלל.

כיצד היו חונטים את המתים ?

לנידון הנ"ל יש השלכה על עצם חניטתו של יעקב כפי שיתבאר להלן. **כי הנה מצינו ב' פירושים** בביאור ענין החניטה. **שהאברבנאל** (פמ"ט פ"ט כ"ט) כתב, "ויצו

המוסדות שהטביעו ספינה בים

ובדברי הגר"י אייבשיץ ביערות דבש (חייב דרוש ז') מציינו, כי בענין חניטתו של יעקב אבינו טמון סוד עצום, אשר לאורו יוארו דברי חז"ל שיעקב אבינו לא מת באור יקרות. וזאת בהקדם הבנת תכלית החניטה, כי לכאורה לשם מה היו נוהגים לחנוט את המת, ומה תועלת יש בחניטת גוף כלה ובטל. אלא שהמצריים ידעו שכל זמן שהגוף קיים, הנפש דביקה בגוף ואינה נפרדת ממנו, ורק כאשר נתעכל הבשר ונרקב הגוף, תשוב הנפש למקום המוכן לה. וסוד זה שימש את חכמי מצרים שהיו מכשפים גדולים ונהגו לדרוש אל המתים ולהתקשר עם נפשות המתים, כדי שיבואו ויגידו להם עתידות. ולכך נתחכמו לחנוט את גוף המת, שיהיה קיים מבלי רקב וכליון, וע"י כן היתה נפש המת דבוקה בגוף, והיו מקטירים לה ועושים קסמים לדרוש אל המתים ולגלות צפונות העתיד.

וכתב היערות דבש, כי תהליך החניטה היה ע"י ששפעים יום היו מושחים את גוף המת בשמן טוב המקיים את הבשר לבל תבוא בו תולעת ורקב כלל, ומניחים אותו בחמה עד שנעשה כל הגוף יבש כעצם ואבן. וכתב, יעד היום קיימים הגופים שחנטו המצריים בשנים קדמוניות, והוא הנקרא מומי"א שמביאים מארצות מצרים לכל הארצות, והגופות יבשות והם קשים כעצם, והם קיימים בכל אברים וגידיים לא יחסרו בו דבר, והוא על ידי חניטה.

וכתב, יוכבר העידו כותבי זכרונות ספרד, על יוהן דה שלאד [שם איש] שהלך למצרים, והביא פהקבא לספינה שלו אפלים פגרים החנוטים הנקראים מומי"א להוליכן לספרד, ובבואו באמצע הים, התחילו הרוחות הדבקים בגופים לעשות רעש בספינה, והפכו הספינה לתוך הים, וירדו כל העם אשר בקרבה כאבן במצולה. והוא יוהן בקושי שניצל באוניה קטנה, ולאחר הרבה סכנות בא לספרד, ויספר את אשר קרהו.

יעקב אבינו נתנסה כדי שאף לכשיחטאו ישראל תהא

נפשו קשורה בהם ותגן זכותו עליהם

וביאר הגר"י אייבשיץ, כי ענין זה עמד לנגד עיניהם של יוסף והשבטים שהניחו למצריים לחנוט את יעקב ולא מיחו בהם. וזאת משום שרצו שנפש יעקב תדבק לעולם בגופו, ותהא משותפת עם בניו, בבחינת יובכל צרתם לו צר, שע"י כן תעמוד זכותו של יעקב לישראל בכל דור ודור. ולכך התחכמו לחנוטו, כי אם יכלה גופו של יעקב ותשוב נפשו למקומה לצרור חיים, לא תהיה משותפת זכותו עם ישראל ולא ישתתף בצערם, ולכן הסכימו לחנוט אותו שיהיה גופו קיים, ואף נפשו תהיה תמיד עימם בדביקות.

וזהו פשר דברי ר' יוחנן שיעקב אבינו לא מת, דהיינו כי נפשו קשורה בנפש צאצאיו לדורות ולא עלתה למעלה לרום מחביון עוזו. ועל כך הקשה רב נחמן **וכי בכדי ספדו ספדניא וחנטו חנטיא**, שהרי תכלית החניטה וההספד הוא כדי שתהא נפש הצדיק נקשרת בבני דורו וע"י"ש שהביא כן לגבי הספד מדברי האר"י ז"ל, וכיון שיעקב לא מת, הרי לעולם נמצא הוא עם בניו ומדוע הוצרכו לחנוט ולהספידו. [ואף שבגמ' הוזכר אף יקברו קבריא, שבה אין צורך לקישור נפש המת,

מ"מ יעויין ביערות דבש שלא גרס כן בדברי הגמ', וראה עוד בשו"ת אפרקטתא דעניא (חידושי שו"ת) שהאריך להוכיח מדברי המפרשים שהגירסא המופיעה לפנינו איננה נכונה].

ועל כך השיב רבי יצחק יישוב נורא, והוא, כי על אף שבאמת לא מת יעקב אבינו, ולעולם קשורה נפשו בזרעו, מ"מ לא בכל עת חפץ הוא בקשר זה, כי רק כשישראל תופסים בעץ החיים, יעקב משתתף עמהם ושוכן איתם, אבל אם נטו ישראל אחר הרע, ואינם הולכים בדרך ה', אזי נפרד יעקב מהם ואין לו בהם חפץ. ולכך חנטו השבטים את יעקב, כדי שאף כאשר יעזבו ישראל את דרך הטוב וילכו בשרירות לבבם, מכל מקום יהא יעקב דבק בהם.

וזהו שאמר 'מקרא אני דורש, שנאמר "ואתה אל תירא עבדי יעקב נאום ה', ואל תתחשש ישראל, כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שפגים", מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. כלומר, שכאשר 'זרעו בחיים', דהיינו שמחזיקים בעץ החיים ונקראים 'חיים', אף יעקב בחיים, אבל אם אין זרעו בחיים [כי רשעים בחייהם נקראים מתים], אף יעקב אינו חי, ולכך הוצרכו לחנטו ולהספידו, כדי שלעולם תהא נפשו משותפת עימם ותגן זכותו עליהם.

'כתר' היפך אותיות 'כרת'

ונחתום בדבריו הנפלאים של הקרן אורה המתבססים על מאמר חז"ל שיעקב אבינו לא מת. כי הנה נאמר 'ויבואו עד גורן האטד אשר בעבר הירדן ויספדו שם מספד גדול' ודרשו חז"ל **במסכת סוטה (ג)** 'מלמד שהקיפוהו כתרים לארוננו של יעקב כגורן זה שמקיפים לו אטד. שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה למלחמה, וכיון שראו כתרו של יוסף תלוי בארוננו של יעקב נטלו כולן כתריהן ותלאום בארוננו של יעקב. תנא, שלשים וששה כתרים נתלו בארוננו של יעקב'. [פירש רש"י, שיש למנות את כתרי י"ב נשיאי ישמעאל, וכ"ג אלופי עשו, ואת כתרו של יוסף. וראה מהרש"א (חייא שם) שהקשה על פירש"י, וכתב שלולי פירושו נראה, שקבלה היתה ביד חז"ל שהיו ל"ו כתרים, והוסיף, כי במדרש תנחומא (פ"ד ויחי, י"ז) מבואר שאף מלכי כנען תלו את כתריהם].

ופירש הקרן אורה (סוטה, שם) שמנין ל"ו הכתרים בא לרמזו על מעלתו של יעקב. כי כידוע ל"ו כריתות אמורות בתורה (ע"פ כריתות ב), וכרת ענינו פירוד הנפש ממקורה. ולעומת זאת מי שמקיים את המצוות שיש עליהם עונש כרת זוכה שתדבק נפשו במקורה בזיו השכינה, וזוכה לבחינת 'כתר' שהיא היפך אותיות 'כרת', ומורה על הדביקות בחיים [כמבואר בדברי הראשונים - משנת חסידים מסכת התשובה (פ"ו מ"ב)]. ועל כן יעקב אבינו אשר לא מת, ודבקה נפשו בחיים לעולם, נתלו לו כל שלשים וששה כתרי הדביקות.

לשמיעת שיעורי הרב ראובן גולן ב'קול' הלשון' חייגו

03-6171001. לשידור החי יש להקיש כוכבית.

לשיעורים מוקלטים יש להקיש ברצף 1-2-48-1.

לשיעור ב'אור החיים' הקד' על הפרשה

הקישו 1-1-2-48-3.

העלו מוקדש לע"ן

ניסים בן מראים ז"ל בן עטר שמואל בן שלמה ז"ל ואדעי ישראל בן מאיר דב ז"ל וינבך שוקראלה בן סלגנט ז"ל דודפור שלום רפאל בן עפית ז"ל ורימי מרדכי בן רובינה ז"ל חלפון אליהו בן שרה ז"ל ויטמן עוז מנטה מרגלית בת רזולה ע"ה זרוק שרה בת סעידה ע"ה כהן יעקב בן לאה דבורה ז"ל רינגל תנצב"ה

העלו מוקדש לע"ן

ג'ולייט בת רחל ע"ה חוה ר חוואטו יצחק בן יהודה ז"ל רוקח אברהם בן סולטאנה ז"ל דימרי מארג'נה בת ג'והרה ז"ל ויטמן עוז מרים בת מנשינה ע"ה רוקח חיזקיה בן מוזל ז"ל בנישה משה בן חלימה וסאלם ז"ל ג'מיל ימנה בת סעדה ע"ה אלפאסי חנה בת ידידה ע"ה אליהו יצחק בן שמחה ז"ל מלמד תנצב"ה

העלו מוקדש לע"ן

ר' בנימין בן משה ז"ל קומה סרה שרה בת רחמה ע"ה קומה רחל בת סאלחה ע"ה מעברי נאז'ה מוזל בת תאג'ה ע"ה סלמי אליהו בן זוהרה ז"ל אטיאס יצחק בן לונה ז"ל טובול רבקה בת מרים ע"ה משמור ורדה בת יוסף ע"ה גהלי שלמה בן טאוס ז"ל סלמי יהודה בן יצחק ז"ל שמעוני תנצב"ה

קורא נכבד! עלון זה יו"ל כחלק מפעילויות מוסדות "דרכי תורה" רחובות. בנוסף לכך קיימים כוללים לאברכים מצויינים. בימי"ד להוראה ולרבנות. כולל ערב. כולל בין הזמנים. כולל יום שישי. כולל פנסיונרים. קרן "פותח את ידך" - סיוע למשפחות נערכות. וכן הנעחה לע"ג הנפטרים. אם ברצונך להיות שותף למפעל אדיר של תורה וחסד במשך כל ימות השנה, צור קשר עם הנחלת המוסדות, והבא ברכה אל ביתך!

כתובת המשרד: רח' מרגולין 12 רחובות. טל' 08-9452903. פקס: 08-89452903. דוא"ל: salami1@bezeqint.net
כמו כן ניתן לתרום לפעילות המוסדות ולהקדשות והנצחות בעלון ע"י הפקדה בבנק הדואר ח-ן 8795528 ע"ש "דרכי תורה"